



**REPUBLIKA HRVATSKA
PRAVOBRANITELJICA ZA DJECU**

DPR-602-01/16-0021
Zagreb, 29. rujna 2016.

**Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta
Kabinet ministra
Donje Svetice 38, 10000 Zagreb**

**Predmet: Zaštita prava i interesa djece u odgojno-obrazovnim ustanovama
- preporuke, prijedlozi i stajališta**

Poštovani,

Kao i prethodnih godina prigodom početka školske godine 2016./2017., temeljem čl. 10. Zakona o pravobraniteljju za djecu (NN 96/03), dostavljamo vam preporuke, prijedloge i stajališta pravobraniteljice za djecu u odnosu na zaštitu prava i interesa djece u odgojno-obrazovnim ustanovama. Neke od njih smo upućivali Ministarstvu znanosti, obrazovanja i sporta (MZOS) i odgojno-obrazovnim ustanovama i prošlih godina te o njima izvještavali Hrvatski sabor u izvješćima o radu Pravobranitelja za djecu (www.dijete.hr). No, s obzirom na njihovu aktualnost, ponovno na njih podsjećamo te dostavljamo i neke nove koje se odnose na: zaštitu prava djece unutar odgojno-obrazovnih ustanova u situacijama konfliktnih obiteljskih odnosa, podršku „novim“ učenicima, zdravstvenu zaštitu djece, kvalitetnu prehranu, osiguravanje mobilnog tima stručnih suradnika za više odgojno-obrazovnih ustanova, međusobne odnose radnika odgojno-obrazovnih ustanova i njihov utjecaj na djecu. Ljubazno molimo da ih, u okviru svojeg djelokruga, s pažnjom razmotrite i poduzmete sve potrebne mjere i aktivnosti za njihovo ostvarivanje. Ujedno molimo da o našim preporukama, stajalištima i prijedlozima, u dijelu u kojem se na njih odnose, informirate odgojno-obrazovne ustanove kako bi se upoznale s njima i primijenile ih u svojem radu.

**1. NASILJE U ODGOJNO-OBRAZOVNIM USTANOVAMA I DJECA S
PROBLEMIMA U PONAŠANJU**

- Roditelji i stručnjaci često nam se obraćaju i traže informacije o mjerama koje su odgojno-obrazovne institucije i druge službe dužne poduzeti u slučaju nasilja i drugih problema u ponašanju djece. Stoga **preporučujemo da škole i dječji vrtići upoznaju roditelje i djecu s Pravilnikom o načinu postupanja odgojno-obrazovnih radnika školskih ustanova u poduzimanju mjera zaštite prava učenika te prijave svakog kršenja tih prava nadležnim tijelima, Protokolom o postupanju u slučaju nasilja među djecom i mladima, Kućnim redom škole te s aktivnostima koje je odgojno-obrazovna ustanova dužna poduzeti.**
- Zbog nepoznavanja razlika između sukoba i nasilja, roditelji nerijetko svako neprimjereno ponašanje djece prijavljuju kao nasilje i zahtijevaju uključivanje drugih institucija. Stoga **preporučujemo kontinuirano upoznavanje roditelja – putem radionica, predavanja te raznih publikacija – s problematikom nasilja i nenasilnog rješavanja sukoba.**
- Brojne su dvojbe odgojno-obrazovnih djelatnika u pogledu pojavnih oblika nasilja, izricanja pedagoških mjera, prijave slučaja nadležnim službama, preventivnih mjera,

individualnog i grupnog rada s djecom dionicima nasilja. **Preporučujemo poboljšati formalno socio-pedagoško i psihološko obrazovanje odgojno-obrazovnih djelatnika za problematiku nasilja i drugih problema u ponašanju djece te intenzivirati dodatne edukacije, uz osnaživanje djelatnika za prepoznavanje i identificiranje rizika u djetetovom životu te primjenu metoda ranog otkrivanja i ranog djelovanja.**

- Nasilje u odgojno-obrazovnim ustanovama složen je problem čije rješavanje zahtijeva angažman i suradnju svih dionika društvene zajednice, uključujući aktivno sudjelovanje djece u prevenciji. Stoga **preporučujemo poticanje i uključivanje djece u kreiranje, osmišljavanje i provođenje preventivnih aktivnosti.**
- **Preporučujemo intenzivnije provođenje preventivnih aktivnosti usmjerenih na razvoj socijalnih vještina djece, posebice komunikacijskih i onih za rješavanje sukoba.**
- **Preporučujemo dodatnu edukaciju radnika škole za provođenje metode medijacije u rješavanju vršnjačkih sukoba i potrebe što šire primjene u školama zbog dokazane učinkovitosti ove metode.**
- **Preporučujemo kontinuirano unapređivanje međuinstitucionalne i međuresorne suradnje škole, centra za socijalnu skrb, policije, ureda državne uprave i drugih nadležnih tijela u pristupu ovom problemu te organiziranje zajedničkih sastanaka s ciljem integracije pojedinačnih opažanja, jasnije percepcije djetetovih problema, preuzimanja odgovornosti i zajedničkog planiranja intervencija.**
- **Preporučujemo i intenzivnije povezivanje i razmjenu informacija o svakom djetetu prilikom prelaska iz dječjeg vrtića u školu i iz osnovne u srednju školu.**
- **Preporučujemo individualnu procjenu svake situacije i djeteta te, osim represivnih pedagoških mjera, primjenu restitutivnih i psihosocijalnih intervencija kroz individualni plan postupanja koji se treba izraditi u suradnji s djetetom i njegovim roditeljima te drugim uključenim institucijama.**
- **Preporučujemo ekipiranje stručnih službi škole sa socijalnim pedagogima koji bi bili nositelji mjera i aktivnosti u prevenciji i drugim intervencijama usmjerenim djeci u riziku i djeci s problemima u ponašanju zbog specifičnih potreba ove skupine djece.**
- **Preporučujemo ustrojiti bazu podataka o svim preventivnim programima koji se provode u svim školama te primjenu isključivo znanstveno utemeljenih programa s dokazanom učinkovitošću.**
- Uz odgojno-obrazovne institucije, najveći preventivni potencijal ima **lokalna zajednica** te **preporučujemo snažnije povezivanje i suradnju odgojno-obrazovnih institucija i jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave u definiranju potreba djece i provođenju preventivnih programa.**
- **Preporučujemo što prije donijeti *Pravilnik o načinu i obliku provođenja odgojno-obrazovne podrške i stručnog tretmana za učenike u riziku za razvoj problema u ponašanju i s problemima u ponašanju*, a na što obvezuje članak 65a. Zakona o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi (ZOOSŠ).**
- U slučaju nasilja nad djecom od strane odraslih osoba u odgojno-obrazovnim ustanovama, **upozoravamo da ravnatelji moraju poduzeti sve zakonske mjere u odnosu na počinitelje nasilja te slučaj prijaviti nadležnim institucijama, bilo da su počinitelji djelatnici ustanove ili druge osobe.**

U prilogu dostavljamo *Strategiju protiv vršnjačkog nasilja „Stop tišini koja boli“* koju su osmislili članovi **Mreže mladih savjetnika pravobraniteljice za djecu**. MZOS-u **preporučujemo da odgojno-obrazovne ustanove upoznaju s tekstom Strategije**. Prilažemo i prigodnu infografiku. (Više o tome na www.dijete.hr)

2. DJECA S TEŠKOĆAMA U RAZVOJU

- Radi podizanja kvalitete inkluzivne prakse u osnovnim i srednjim školama ponavljamo preporuku o **potrebi žurnog donošenja *Pravilnika o pomoćnicima u nastavi i stručnim komunikacijskim posrednicima* te preporučujemo da se u njemu jednoznačno**

definiraju uvjeti, kriteriji i pravila u vezi s osiguravanjem modela podrške za učenike s TUR.

- Naglašavamo nužnost **pronalaženja rješenja za sustavno (su)financiranje pomoćnika u nastavi/stručnih komunikacijskih posrednika za djecu s TUR.**
- Usporedno s tim, **potrebna su dodatna ulaganja u razvijanje modela edukacije pomoćnika u nastavi/komunikacijskog posrednika i njihove supervizije tijekom procesa uključivanja.**
- Zbog poteškoća u kreiranju i provedbi primjerenih oblika školovanja, učestalog nepoštivanja individualiziranog pristupa te zamijećene nedovoljne razine senzibiliziranosti i educiranosti o potrebama učenika s TUR u srednjim školama, **preporučujemo dodatna ulaganja za stručna usavršavanja odgojno-obrazovnih radnika, posebice u srednjim školama kako bi znali odgovoriti na potrebe djeteta i mogli pridonijeti stvaranju poticajnog školskog okruženja.**
- U istraživanju provedbe obrazovne politike prema djeci s TUR, koje je proveo naš Ured, centri za odgoj i obrazovanje istaknuli su problem zakonskog ograničenja prijelaza učenika s TUR iz jedne u drugu školu najkasnije do početka drugog polugodišta. Uzimajući u obzir promjenjive potrebe učenika s TUR, **apeliramo na veću fleksibilnost u provedbi te omogućavanje zakonske iznimke za učenike s TUR u odnosu na omogućavanje prijelaza iz redovnog u posebni program obrazovanja tijekom cijele školske godine.**

3. DJECA PRIPADNICI NACIONALNIH MANJINA

Radi izgrađivanja odnosa tolerancije i poštovanja prava pripadnika manjinskih zajednica, ističemo **potrebu provedbe programa usmjerenih učenju djece toleranciji, nediskriminaciji i prihvaćanju različitosti.** O tome je nužno **educirati odgojno-obrazovne radnike,** kao i druge osobe koje sudjeluju ili pomažu u odgojno-obrazovnom procesu, te **osigurati stručno usavršavanje i dodatnu stručnu podršku** u radu na razvijanju tolerantnih odnosa između djece pripadnika nacionalnih manjina i djece većinske nacionalnosti. O pravima djece i zaštiti od diskriminacije nužno je **informirati i roditelje.**

Iako Hrvatska poduzima određene mjere za povećanje obuhvata romske djece u sustavu odgoja i obrazovanja, mišljenja smo da te mjere nisu dostatne. Zamjetan je trend povećanja broja romske djece upisane u osnovnoškolsko obrazovanje, ali i trend povećanja broja razreda u kojima su polaznici isključivo djeca romske nacionalne manjine. Svakako treba izbjeći da se, zbog nepoznavanja hrvatskog jezika, djecu pripadnika romske nacionalne manjine izdvaja u zasebne razrede. Tome će pomoći **pravovremeno organiziranje i dosljedno provođenje dvogodišnjih predškolskih programa, uz pojačan rad u produženom boravku i slobodnim aktivnostima, dostupnost romskih pomagača te intenzivnu suradnju s roditeljima i lokalnom zajednicom.**

- **Preporučujemo uključiti svu djecu pripadnika romske nacionalne manjine u programe predškole i u programe učenja hrvatskog jezika, osigurati im pripremu za polazak u školu, prijevoz do odgojno-obrazovnih ustanova koje su udaljenije od romskih naselja te odgovarajuće prostorne i kadrovske kapacitete u odgojno-obrazovnim ustanovama.**
- **Preporučujemo osiguravanje sredstava i za podmirenje troškova koji su usko povezani s odgojem i obrazovanjem (udžbenici, pribor, izvannastavne aktivnosti, prijevoz i sl.)** imajući na umu da je dobrobit djece pripadnika romske nacionalne manjine dodatno ugrožena nepovoljnom socijalno-ekonomskom situacijom Roma, siromaštvom i visokom stopom nezaposlenosti.

4. DAROVITA DJECA

- **Preporučujemo MZOS-u da pristupi sustavnom rješavanju obrazovanja darovitih učenika. Nužno je donijeti podzakonski propis kojim bi se uredila prava darovite djece te predvidjeti financijska sredstva za njegovu praktičnu primjenu.**

- Posebno preporučujemo školama da vode računa o najboljem interesu djece, osobito o opterećenosti darovitih učenika, koji su često uključeni u više slobodnih aktivnosti i sudjeluju na natjecanjima iz nekoliko nastavnih predmeta.
- Preporučujemo ujednačiti kriterije odabira učenika za pristup višoj razini natjecanja (županijskoj i državnoj) pod ingerencijom Agencije za odgoj i obrazovanje (AZOO). Smatramo da različiti i neujednačeni kriteriji za pristup višim razinama natjecanja neopravdano dovode djecu u nejednak i neravnopravan položaj te su protivni načelu najboljeg interesa djeteta.

5. „NOVI“ UČENICI

- Preporučujemo da MZOS u suradnji s AZOO osigura pomoć i dodatne edukacije učiteljima o interkulturalnom učenju i poučavanju te inkluzivnom konceptu obrazovanja, s obzirom na trendove migracija i porast broja djece koja su na različite načine zahvaćena procesom migracije. Svim „novim“ učenicima u razredu nužno je pružiti odgovarajuću potporu u procesu inkluzije. Mijenjanje razredne sredine stres je za samog učenika i roditelje te zahtijeva dodatni angažman razrednika i stručnih suradnika u izradi individualnog plana rada s djetetom. Posebnom stresu izloženi su učenici koji mijenjaju razrednu sredinu zbog konfliktnog prekida zajednice života roditelja, a u situaciji kad još nije donesena odluka suda s kojim roditeljem će dijete stanovati.
- Radi sveobuhvatne i pravovremene zaštite prava i interesa „novih“ učenika preporučujemo žurno i koordinirano djelovanje svih dionika koji jesu i koji bi trebali biti uključeni u rješavanje njihovog statusa. Ne smije se dogoditi da zbog dugotrajne administrativne procedure djeca ne mogu ostvariti svoje pravo na obrazovanje.

6. UČENICI STRUKOVNIH ŠKOLA

- Na početku školske godine preporučujemo informirati roditelje i učenike o pravima učenika za vrijeme praktične nastave i vježbi te o mogućnostima zaštite učenika.
- Preporučujemo školama da pomognu učenicima pri odabiru poslodavaca kod kojih će pohađati praktičnu nastavu, da prate rad učenika kod poslodavaca te da pravovremeno zaštite prava učenika.
- Upozoravamo da bi ukidanje zabrane noćnog rada djece koja obavljaju praktičnu nastavu i vježbe naukovanja bilo protivno najboljem interesu djeteta i zabrani gospodarskog iskorištavanja i obavljanja štetnih poslova iz *Konvencije o pravima djeteta*. Srednjoškolsko strukovno obrazovanje mora biti organizirano na način da ne ugrožava tjelesni, duševni, duhovni, moralni ili socijalni razvoj djeteta i ne izlaže ga rizicima noćnog rada od kojih ga je država dužna zaštititi do trenutka punoljetnosti.
- Predlažemo uspostaviti sustav kontrole ugovora koje škole sklapaju s poslodavcima na temelju kojih šalju učenike na praksu (npr. ugovora između škola i hotela kojima se ugovara praksa učenika tijekom ljetnih mjeseci) te sustav nadzora smještaja djece izvan vremena obavljanja prakse.

7. ZAŠTITA DJECE UNUTAR ODGOJNO-OBRAZOVNIH USTANOVA U SITUACIJAMA UGROŽAVAJUĆIH PONAŠANJA RODITELJA

- U situacijama u kojima je ponašanje roditelja ugrožavajuće za dijete (konflikt između roditelja u ostvarivanju roditeljske skrbi, nasilje, alkoholizam, utjecaj opijata...) preporučujemo školama da obvezno žurno obavijeste centar za socijalnu skrb i policiju.
- Preporučujemo školama donošenje Protokola o postupanju u kriznim situacijama s jasno definiranim ulogama i obvezama djelatnika škole u navedenim situacijama. Izradi Protokola treba pristupiti temeljito i uz pomoć predstavnika učitelja, stručnih suradnika i ravnatelja, ali i učenika i roditelja, kako bi procedure bile jasne, pa samim time

i lako provedive svim nositeljima, koji su u konačnici i odgovorni za zaštitu učenika. Tako izrađene procedure svakako trebaju biti dostupne učenicima, roditeljima i stručnoj javnosti.

- **Provođenje ovrhe u školi radi predaje djeteta ili radi ostvarivanja osobnih odnosa s roditeljem ili drugim osobama** – U situacijama u kojima se ovrha radi prisilnog oduzimanja i predaje djeteta, s ciljem zaštite dobrobiti i prava djeteta, mora provesti u školi, **preporučujemo prethodnu pripremu i zajedničko koordinirano djelovanje svih sudionika u ovrsi**, sukladno *Pravilniku o načinu postupanja i suradnje suca, stručnog radnika centra za socijalnu skrb i policijskog službenika za mladež prilikom prisilnog oduzimanja i predaje djeteta*. Djelatnici odgojno-obrazovnih ustanova, kao i svi ostali, dužni su poštovati odluke suda te u protivnom mogu biti kažnjeni novčanom ili zatvorskom kaznom.
- **Školama preporučujemo intenzivnu suradnju s Centrom za socijalnu skrb koji pruža savjetodavnu potporu u provedbi postupka ovrhe i poduzima nužne mjere pomoći i podrške djetetu i drugim osobama koje sudjeluju u provedbi ovrhe radi prisilnog oduzimanja i predaje djeteta.**

8. ZDRAVSTVENA ZAŠTITA DJECE U OKVIRU ODGOJNO-OBRAZOVNIH USTANOVA

- **Djeca nakon hospitalizacije** – Proces postupnog povratka djeteta nakon hospitalizacije u svakodnevni život i rutinu u nekim slučajevima otežava i izostanak razumijevanja i odgovarajuće pripreme nastavnika i učenika na povratak djeteta u razred. To može rezultirati razvojem emocionalnih problema kod djeteta koje se tek vratilo s bolničkog liječenja, a koje već nosi teret teške bolesti. **Pozivamo na veću osjetljivost odgojno-obrazovnih radnika za potrebe djece te potrebu podrške nastavnicima i njihovo bolje informiranje o načinu na koji mogu pomoći djetetu kako bi mu olakšali povratak u razrednu zajednicu.**
- **Škola u bolnici** – Preporučujemo još veći angažman MZOS-a u cilju osiguravanja škole u bolnici za svu djecu osnovnoškolske i srednjoškolske dobi koja su na bolničkom liječenju.
- **Pružanje prve pomoći djetetu u slučaju dijabetičke kome** – Podsjećamo da se primjena glukagona u slučajevima hipoglikemijske kome ili teške hipoglikemije kod osoba koje boluju od šećerne bolesti tipa 1 ubraja u mjere prve pomoći koje su građani dužni pružiti prema *Zakonu o zdravstvenoj zaštiti*, ne pripada u zahtjevne medicinske postupke i redovito se provodi među članovima obitelji i prijateljima oboljelih od šećerne bolesti liječenih inzulinom. **Preporučujemo suradnju škole s timovima školske medicine u cilju obuke djelatnika i pružanja prve pomoći djetetu u slučaju dijabetičke kome.**
- **Težina školskih torbi** – Preporučujemo da se učitelje upozori da fizički rasterete učeničke torbe i pažljivije planiraju korištenje udžbenika i drugih nastavnih sredstava, kako učenici ne bi bili opterećeni nošenjem svih udžbenika i pratećih nastavnih sredstava (priručnika, radnih bilježnica, bilježnica, atlasa, rječnika i dr.) svaki sat, za svaki nastavni predmet koji imaju na rasporedu. Težina đlačke torbe nije zakonom propisana, no preporuka je ortopeda da dijete ne nosi težinu veću od 15% vlastite tjelesne težine. To znači da dijete teško 20 kg (a *prvašići* često imaju i 2-3 kg manje) može nositi teret od 3 kilograma bez opasnosti po zdravlje. **Preporučujemo školama da osiguraju prostore/ormariće za svako dijete kako bi dio osobnih stvari potrebnih za školu mogli sa sigurnošću ostaviti u ormarićima te i na taj način olakšati učeničke torbe.**

9. KVALITETNA PREHRANA DJECE

- **Apeliramo na MZOS da upozori škole i osnivače kako je neprihvatljivo postavljati automate sa slatkišima, grickalicama i slatkim pićima u prostore škola.**
- **Preporučujemo da škole poštuju normative i smjernice za prehranu učenika određene od strane Ministarstva zdravlja, a s ciljem unaprjeđenja i poboljšanja načina prehrane u školama te razvoja pravilnih prehrambenih navika kod djece i mladih.**

- **Preporučujemo osigurati unos zdravih namirnica** (žitarice, voće, povrće, meso, ribu, jaja, mahunarke, mlijeko i mliječne proizvode) **djeci unutar školske prehrane**, što je osobito važno u dobi odrastanja. Preporučujemo da **djeci iz socijalno ugroženih obitelji**, koje nisu u mogućnosti podmiriti trošak školske prehrane, država i lokalna zajednica osiguraju besplatnu prehranu tijekom njihovog boravka u školi. U ovom aspektu zaštite djece važna je izravna suradnja škola s centrima za socijalnu skrb.
- **Preporučujemo školama da se u komunikaciji s roditeljima i osiguravanju besplatne prehrane ophode obzirno, kako bi se izbjegla stigmatizacija djece i kako bi se zaštitilo dostojanstvo – i djeteta, i njegove obitelji.**

10. OSIGURAVANJE MOBILNOG TIMA STRUČNIH SURADNIKA ZA VIŠE ODGOJNO-OBRAZOVNIH INSTITUCIJA

Djeca i dalje nemaju osiguranu svu potrebnu pomoć stručnih suradnika, osobito u manjim mjestima i na otocima. Već nekoliko godina preporučujemo MZOS-u zapošljavanje stručnih suradnika ili organiziranje mobilnog tima stručnjaka različitog profila (pedagog, psiholog, rehabilitator, socijalni pedagog i prevoditelj znakovnog jezika) koji djeluju na lokalnoj i regionalnoj razini za više škola. **Ponavljamo preporuku o formiranju zajedničkog mobilnog tima stručnih suradnika za više ustanova na određenom području kako bi se pravovremeno zaštitila prava i dobrobiti djece.**

11. SURADNJA ODGOJNO-OBRAZOVNIH USTANOVA S RODITELJIMA I DRUGIM TIJELIMA I USTANOVAMA RADI ZAŠTITE NAJBOLJEG INTERESA DJETETA

Odgojno-obrazovni radnici ponekad propuštaju roditelje informirati o odgojno-obrazovnom procesu i svim pitanjima koja se tiču djeteta. Roditelji se obraćaju pravobraniteljici zbog neinformiranosti o nadležnostima, obvezama i odgovornostima odgojno-obrazovne ustanove, očekujući da im ona da informaciju ili uputu, da riješi njihove dvojbe ili bude medijator u njihovom odnosu s ustanovom. **Preporučujemo da odgojno-obrazovni radnici, prije svega razrednici, na početku školske godine daju roditeljima sve potrebne informacije o njihovim pravima, obvezama i odgovornostima u odgojno-obrazovnom procesu, o pravima i obvezama učenika, o proceduri i svim mogućnostima zaštite prava učenika te o načinima komunikacije sa školom.** Ujedno naglašavamo potrebu pravovremenog informiranja roditelja o svim kadrovskim i organizacijskim promjenama u školi kao i o tome tko, kako i u kojim situacijama smije razgovarati s djecom u školi mimo školskog osoblja.

U svakom pojedinačnom slučaju **ističemo potrebu uspostave koordinirane suradnje škole sa svim institucijama zaduženima za zaštitu prava djece te uvođenja prakse sastanaka „studija slučaja“, budući da administrativna procedura ponekad produljuje rješavanje problema te se time dodatno produbljuju teškoće djeteta i krše njegova prava.**

12. MEĐUSOBNI ODNOSI RADNIKA ODGOJNO-OBRAZOVNIH USTANOVA I NJIHOV UTJECAJ NA DJECU

Sukobi među radnicima odražavaju se na kvalitetu i odvijanje odgojno-obrazovnog procesa i narušavaju njihov autoritet u odnosima s učenicima. Zbog nemogućnosti ili nespremnosti da uspostave primjerene i kolegijalne međusobne odnose oni učenicima pružaju loš primjer, umjesto da im pokažu kako se sukobi među kolegama mogu i moraju rješavati mirnim putem i uz uvažavanje drugoga. U takvim slučajevima obično tražimo uključivanje nadzornih tijela – prosvjetne inspekcije MZOS-a i AZOO-a, no oni se proglašavaju nenadležnima za rješavanje sukoba među odraslima. U situaciji nenadležnosti nadzornih tijela i neosposobljenosti AZOO za provedbu medijacije, ravnatelj se, kao osoba odgovorna za uspostavu odgojno poticajnog okruženja za učenike, mora aktivno uključiti u rješavanje sukoba. Iako odgojno-obrazovne ustanove imaju etički kodeks odgojno-obrazovnih radnika, kao skup pravila poželjnog ponašanja, on se ne primjenjuje ili se povreda kodeksa ne tretira kao povreda radne obveze koja bi za posljedicu imala određene sankcije. Stoga **preporučujemo prioriteto**

uspostavljanje mehanizma zaštite učenika od sukoba odraslih osoba koji utječu na kvalitetu odgojno-obrazovnog procesa, na osiguranje skladnog i odgojno poticajnog okruženja, a time i na ostvarivanje prava i zaštitu interesa učenika.

13. ZAŠTITA PRAVA UČENIKA OD NEPROFESIONALNOG, NEETIČNOG I KAŽNJIVOG POSTUPANJA DJELATNIKA

Neka od ponašanja djelatnika škola nisu protuzakonita, no nisu odgojno primjerena. Sustav ne osigurava odgovarajuće i odlučne reakcije na postupke odgojno-obrazovnih radnika koji, svojim opetovanim konfliktnim ponašanjem i neodgovarajućim radom te neispunjavanjem obveza koje je u postupku stručno-pedagoškog nadzora naložio AZOO, izravno rade na štetu djece. Takve osobe ravnatelji se ustručavaju sankcionirati radnopravnim sankcijama, pretežno izričući unedogled samo upozorenja na prava i obveze iz radnog odnosa, ali ne pribjegavaju otkazivanju ugovora o radu zbog povreda prava i obveza iz tog ugovora.

- **Preporučujemo odgovarajuće praćenje, evidentiranje i dokumentiranje rada i ponašanja odgojno-obrazovnih radnika u cilju prikupljanja materijalnih dokaza o lošem i štetnom postupanju prema djeci.** Sustav nema odgovor ni na situacije u kojima naknadno, nakon završetka školske godine, bude utvrđen neodgovarajući rad nastavnika i ocjenjivanje, a učenici u novoj školskoj godini ostaju oštećeni zbog proteklog nepravilnog rada odgojno-obrazovnog radnika. Stoga je potrebno **pojačati stručno-pedagoške nadzore.**
- **Preporučujemo da se u postupcima nadzora razgovara s djecom kako bi ona mogla izraziti svoje mišljenje, budući da rezultati nadzora mogu utjecati na daljnja prava i obveze učenika, a nerijetko i na njegovo daljnje redovno obrazovanje.** Jedna od preporuka Odbora za prava djeteta UN-a je mogućnost sudjelovanja djeteta u sudskim i upravnim postupcima koji se odnose na njega, a među kojima su i postupci inspekcijskog nadzora.
- **U slučaju svake sumnje na seksualno nasilje i/ili seksualno uznemiravanje učenika od strane radnika škole, potrebno je voditi računa o najboljem interesu djeteta i udaljiti radnika iz nastave i iz blizine djece i prije nego optužni akt stupi na snagu, pozivajući se na radno pravne povrede i povrede etičkog kodeksa.** Time bi se izbjegla situacija da djelatnik osumnjičen za kazneno djelo na štetu djeteta nesmetano nastavi raditi s djecom i po nekoliko mjeseci dok optužni akt ne postane pravomoćan.

Primjećujemo da prije zapošljavanja ili druge vrste angažiranja osoba za rad s djecom, predškolske i školske ustanove ne provjeravaju je li kandidat **pravomoćno osuđen za kaznena djela** koja su, prema zakonu, zapreka za obavljanje poslova u odgojno-obrazovnoj ustanovi te je li osuđen za tzv. „spolne delikte“ iz *Zakona o pravnim posljedicama osude, kaznenoj evidenciji i rehabilitaciji* (NN 143/12., 105/15.). Ustanove uglavnom traže od kandidata da dostave uvjerenje nadležnog općinskog suda da se protiv njih ne vodi kazneni postupak i da nije izrečena nepravomoćna presuda („potvrda o nekažnjavanju“), ali ne provjeravaju je li osoba pravomoćno osuđena za kaznena djela. **Pozivamo da MZOS upozori odgojno-obrazovne ustanove da, prije zapošljavanja ili druge vrste angažiranja osoba u radu ili kontaktima s djecom, pribave od Ministarstva pravosuđa posebno uvjerenje o podacima iz kaznene evidencije iz kojeg je vidljivo je li određena osoba pravomoćno osuđivana za kaznena djela koja su zapreka za rad u odgojno-obrazovnoj ustanovi.**

14. PRAVO DJETETA NA INFORMACIJU

Učenik mora pravovremeno biti upoznat sa svojim pravima, obvezama i odgovornostima, s pedagoškim mjerama, kriterijima ocjenjivanja i ocjenom, promjenom učitelja i rasporeda rada, načinima postupanja u slučaju nasilja te s mogućnostima i načinima dobivanja pomoći u određenim situacijama.

- **Preporučujemo školama da učenike i roditelje na početku, kao i tijekom, školske godine upoznaju s kriterijima ocjenjivanja i odredbama *Pravilnika o načinima, postupcima i elementima vrednovanja učenika u osnovnoj i srednjoj školi* te**

zakonskom procedurom u slučaju nezadovoljstva učenika ocjenom ili pedagoškom mjerom.

- **Preporučujemo da škole posebno upoznaju roditelje i učenike s pravilima sigurne uporabe suvremenih tehnologija i informiraju djecu o posljedicama neprimjerene komunikacije na društvenim mrežama te o načinima postupanja školskih ustanova u slučaju nasilja putem interneta, kao i svakog drugog oblika nasilja, u skladu s Protokolom o postupanju u slučaju nasilja među djecom i mladima.**
- **Iz kontakata s djecom uočavamo da nisu u potpunosti informirana o dječjim i ljudskim pravima kao ni o odgovornostima. Stoga preporučujemo da odgojno-obrazovni radnici unutar kurikuluma osmisle načine i aktivnosti kroz koje će djecu informirati i poučavati o dječjim/ljudskim pravima i odgovornostima te obilježiti 20. studenoga *Dan Konvencije o pravima djeteta*.**
- **Pozivamo odgojno-obrazovne ustanove da u sklopu redovnog godišnjeg planiranja aktivnosti prema *Pravilniku o izvođenju izleta, ekskurzija i drugih odgojno-obrazovnih aktivnosti izvan škole (NN 87/14 i 81/15)*, uključe i posjet Maloj kući dječjih prava Ureda pravobraniteljice za djecu u Zagrebu, odnosno posjet jednom od njezinih regionalnih ureda u Osijeku, Splitu i Rijeci.**
- **Preporučujemo da MZOS i školske ustanove na svojim internetskim stranicama objave poveznice na stranicu Pravobranitelja za djecu namijenjenu djeci (azanas.dijete.hr) gdje se djeca mogu upoznati s dječjim pravima i *Konvencijom o pravima djeteta*, radom i ovlastima pravobraniteljice za djecu te Mrežom mladih savjetnika pravobraniteljice za djecu.**

15. OSIGURAVANJE PRODUŽENOG BORAVKA UČENICIMA OD 1. DO 4. RAZREDA OSNOVNE ŠKOLE

Primali smo pritužbe roditelja da neke škole nemaju organiziran produženi boravak djece u školi, iako postoji potreba i interes roditelja za takvim programom od 1. do 4. razreda. Smatramo da dostupnost produženog boravka ne bi smjela ovisiti o senzibiliziranosti lokalne zajednice i njenim financijskim mogućnostima te da *Državni pedagoški standard osnovnoškolskog sustava odgoja i obrazovanja* što prije mora osigurati produženi boravak ispunjen kvalitetnim aktivnostima ili cjelodnevnu nastavu za učenike od prvog do četvrtog razreda, kako bi se zaštitilo pravo djece da odrastaju i razvijaju se u sigurnom okružju. Stoga, **preporučujemo da MZOS, zajedničkim zalaganjem s jedinicama lokalne i područne samouprave osigura dostupnost cjelodnevne nastave i produženog boravka učenicima od 1. do 4. razreda osnovne škole u svim školama u kojima postoji potreba i interes za takvim oblikom nastave.**

16. VJERSKI SADRŽAJI U ORGANIZACIJI I U PROSTORIMA ŠKOLE

I dalje primamo prijave o obveznom uključivanju djece u dječjim vrtićima i školama u vjerske sadržaje izvan odobrenog programa vjerskog odgoja, odnosno vjeronauka, kao i o zanemarivanju potreba djece koja zbog svojeg i svjetonazora svojih roditelja nisu željela sudjelovati u vjerskim sadržajima. Ove prijave ukazuju na nespremnost i neučinkovitost odgojno-obrazovnog sustava u osiguravanju poštovanja propisa i osposobljavanja djece za život u pluralističkome društvu te učenja djece toleranciji, poštovanju različitosti i uvažavanju prava i potreba manjinskih zajednica. Ponavljamo **preporuku MZOS-u da poduzme mjere kako se vjerske aktivnosti u odgojno-obrazovnim ustanovama ne bi prakticirale izvan odobrenoga programa vjeronauka, odnosno vjerskog odgoja** te da se poštuju propisi, uključujući i *Zakon o suzbijanju diskriminacije* (NN 85/08, 112/12).

Preporučujemo uvođenje alternativnih izbornih nastavnih sadržaja za djecu koja ne pohađaju izborni vjeronauk u školi, kako bi se za sve učenike ujednačila ponuda nastavnih predmeta, kako u kvantitativnom tako i u kvalitativnom smislu.

17. UKLANJANJE DISKRIMINIRAJUĆIH SADRŽAJA UDŽBENIKA

Ured pravobraniteljice za djecu i dalje zaprima prijave koje se odnose na neprimjerene i diskriminirajuće sadržaje udžbenika, posebice udžbenike iz vjeronauka. Udžbenici, dopunska i pomoćna nastavna sredstva svojim sadržajem ne smiju biti protivna Ustavu.

- **Preporučujemo da se provede nadzor nad sadržajima udžbenika te poduzmu potrebne mjere kako bi se otklonili oni sadržaji za koje se utvrdi da su protivni načelima demokratskog poretka, a odnose se na zaštitu ljudskih i manjinskih prava, temeljnih sloboda i prava čovjeka i građanina te ravnopravnost spolova.**

18. PRIJEVOZ DJECE U VRTIĆ I ŠKOLU

- **Preporučujemo da jedinice lokalne samouprave osiguraju organizirani prijevoz djece obveznika predškole, osobito u manjim mjestima i na otocima.**
- **Preporučujemo da se u okolnostima posebnih i otežanih prometnih uvjeta, radi veće sigurnosti učenika, osigura besplatan prijevoz učenicima osnovnih škola bez obzira na udaljenost.** Posebno je ugrožena sigurnost djece koja do organiziranog školskog prijevoza pješaće više od kilometra u naseljima bez javnog prijevoza, uz neasfaltirane prometnice bez nogostupa i rasvjete.
- **Preporučujemo da se razmotri mogućnost financiranja školskog prijevoza i za učenike srednjih škola,** budući da visoki troškovi prijevoza učenika mogu biti razlog za odustajanje od srednje škole.
- **Radi zaštite prava djece u školskom prijevozu, preporučujemo da školske ustanove upoznaju prijevoznike i vozače s *Protokolom o postupanju u slučaju nasilja među djecom i mladima* te da dogovore protokole postupanja u situacijama kad pojedini učenici nasilnim ili drugim neprimjerenim ponašanjem ugrožavaju druge i otežavaju vožnju.**
- **Podsjećamo djelatnike škola na nužnost prijave svih prijevoznika koji ne poštuju *Pravilnik o uvjetima koje moraju ispunjavati autobusi kojima se organizirano prevoze djeca* i koji svojim vozilima ili osobljem na bilo koji način mogu ugroziti sigurnost djece.**

19. OSPOSOBLJAVANJE DJECE ZA UPRAVLJANJE BICIKLOM

- **Djeca biciklisti pripadaju najranjivijoj skupini u prometu, stoga, radi njihove zaštite, preporučujemo suradnju svih subjekata koji financiraju, provode i surađuju u provedbi *Programa za osposobljavanje za upravljanje biciklom*.**
- **Preporučujemo da se u osnovnim školama i u ustanovama koje provode odgoj i obrazovanje djece i mladih i/ili organiziraju slobodno vrijeme djece i mladih osiguraju uvjeti za provođenje ovog Programa te da se učenike koji voze bicikle potakne na uključivanje u Program.**

Preporučujemo da sve odgojno-obrazovne ustanove obavijestite o ovim preporukama i da svojim zalaganjem pripomognete njihovu ostvarivanju u praksi. Ljubazno molimo da nas, sukladno članku 11. Zakona o pravobranitelju za djecu (Narodne novine, broj 96/03), obavijestite o Vašim postupanjima glede dostavljenih preporuka. Nadamo se da će ove preporuke pridonijeti višoj razini zaštite prava i interesa djece u okviru odgojno-obrazovnog sustava.

S poštovanjem,

PRAVOBRANITELJICA ZA DJECU
doc. dr. sc. Ivana Milas Klarić